

Tomáš Víšek

a jeho dvořákovské objevy

Povídat si s klavíristou Tomášem Víškem o Antonínu Dvořákovi je jako poslouchat výbornou audioknihu. Upoutá totiž nejen hloubkou svých znalostí, ale také melodičností hlasu a rytmem řeči.

TEXT — DINA ŠNEJDAROVÁ / FOTO — LUCIE KONOPISKÁ

Čas u toho plyne nepříjemně rychle, až by si člověk skoro chtěl dotazovaného zmenšit do kapesního formátu, nasadit sluchátka a sytit se jeho slovy dál. Avšak přece jen je doménou tohoto umělce klavír, a tak si slova můžeme přečíst v jeho dvořákovské disertaci a do uší si pustit nový titul *Antonín Dvořák Unreleased* vydaný u Arco Diva, jenž obsahuje převážně skladatelova díla ve světových premiérách. Dlužno dodat, že tvorbě českých autorů se Tomáš Víšek neúnavně

věnuje celou svou kariéru, kupříkladu těsně před Vánoce minulého roku rozezněl v Carnegie Hall coby laureát soutěže Golden Classical Music Awards 2021 slavný Ježkův *Bugatti Step*.

V roce 2017 jste obhájil disertaci zaměřenou na Dvořákovo sólové klavírní dílo. Nahrávka měla na tuto práci navázat?

Tehdy jsem ji ještě v plánu neměl, spíše bych řekl, že vznikla právě díky této disertaci. Dvořákovi jsem

se před tím věnoval řadu let, leccos jsem měl možnost si zahrát a řekl jsem si, že pokud někdy budu psát disertaci, tak o něm. Začal mě zajímat jako celek, nikoliv z hlediska muzikologického, protože jsem nechtěl psát „muzikologičtinou“, ale z hlediska praktického, jako průvodce ve stylu bedekru. Jako bychom zkrátka do díla i každé skladby vstoupili a teď se jimi procházeli – chtěl jsem upozornit na konkrétní místa, nastínit, jak je zahrát, aby dobře vynikla a podobně.

foto © Jindra Nečasová Nardelli

skladba, se může klidně nahrát víckrát, protože se dochovala jen ve dvou opisech, které, ačkoli Burghauserův katalog tvrdí něco jiného, nejsou uprostřed identické. Každé konečné znění bude tedy určitým kompromisem, protože záleží na interpretovi, jak se k tomu postaví.

Jak jste nahrávku sestavoval z hlediska dramaturgie?

Bylo to docela těžké. Nejprve jsem si myslel, že to snad nedám dohromady, ale nakonec jsem přišel na to, jak skladby seřadit a vyvážit, kupříkladu podle zákona kontrastu rychlá – pomalá. Co se týče bonusu na nahrávce, jedná se o skladby, které jsem nahrál už před dvaceti lety. Můj zájem o Dvořáka začal v roce 2000, kdy jsem začal učit na dílnách při festivalu Dvořákův Turnov a Sychrov. Tam jsem zjistil, že o mnoha Dvořákových skladbách příliš nevíme a neznáme je, tudíž se skoro ani nehrají, což mě přimělo k tomu, se o ně zajímat. Natočil jsem tehdy CD, které bylo svého času Tipem Harmonie, jenže se pak stáhlo z prodeje. Právě tyto skladby se objevují mezi bonusy, protože jinak by se k nim lidé nedostali.

K tomu jsem zařadil také kontext. Musel jsem vynechat čtyřruční skladby, to už bych nepojal. I tak má moje práce přes 500 stran.

Jak dlouho jste jí psal?

Několik let, protože člověk u toho musí normálně fungovat – koncertovat, vyučovat. Pomyslná příprava nahrávky začala už v této době, srovnával jsem rukopisy uložené v Českém muzeu hudby, Klementinu nebo ve Zlonicích, protože jsem potřeboval vidět originály. Věnoval jsem se i skladbám, jež nebyly pojaty do vydání Dvořákova souborného díla, protože vyšly pouze jednou za jeho života, nebo jako supplement nebyly také nikdy. Jsou to ale díla zajímavá, takže jsem některá i rekonstruoval nebo dokončoval, přičemž jsem vše porovnával s rukopisy a s vydáními, kde, jak dobře víme, bývají chyby. Někde třeba Dvořák nenapsal *Da Capo* či *Dal Segno*, a jakmile to doplníme, skladba se rázem stane dokončenou. Například *Presto Es dur*, krásná roztomilá skladba, která by bavila i děti, se takto utopila v jednom jediném vydání, a na to chce moje CD upozornit. Doufám, že v budoucnu budou některé tyto skladby vydány v kritické edici.

Je na nás, interpretech, abychom krásu Dvořákovy klavírní hudby odkryli.

Vaše disertace je volně přístupná na internetu, nevyjde ale také tiskem? Bylo by to chválné.

Tohle je zatím velice nejasné právě kvůli jejímu rozsahu.

Nahrávka *Antonín Dvořák Unreleased* vyšla téměř ve stejné době jako komplet Dvořákova sólového klavírního díla Ivo Kahánka, vaše výběry se až na dvě skladby, pokud se nepletu, navzájem nepřekrývají.

Rozdíl je v tom, že jsem na svůj snímek zařadil i nedokončená díla, nebo, jak už jsem zmínil, ta, která vyšla pouze jednou. Navíc třeba *Polka „Pomněnka“*, oficiálně Dvořákova nejstarší sólová klavírní

Natáčel jste už na historické nástroje ze sbírek Českého muzea hudby, na Fibichův, Ježkův a Sukův originální klavír. Neuvažoval jste pro tuto nahrávku také o Dvořákově klavíru ve Vile Amerika?

Máte pravdu, že jsem v minulosti natáčel ledacos na historické nástroje, jenže na Dvořákův klavír se běžně nehraje a celé by to bylo poněkud komplikované, nástroj by se musel za mnohacifernou částku restaurovat, navíc jsem nechtěl, aby uvedené skladby působily a priori jako „muzeum“. Zvolil jsem tedy jinou variantu a natáčel v koncertním sále Konzervatoře Jana Deyla na nástroj značky Steinway. Se zvukařem Jiřím Churáčkem jsme sehraný dvojice, víme, co jeden od druhého můžeme čekat, natáčím totiž rád od celku k detailu, aby byl zachován duch a dech skladby. Jsem moc rád, že jsme mohli opět spolupracovat.

Při natáčení jste hrál skladby zpaměti?

Většinou ano, ale noty jsem si tam položil, aby se kvůli paměťovým chybám zbytečně nevracelo. Jinak hraní zpaměti jednoznačně preferuji – člověk může lépe vnímat

skladbu jako celek, svobodněji tvořit, „nevisí na notách“ čili neslabikuje takt po taktu. U málo prováděných skladeb 20. až 21. století samozřejmě výjimky dělá.

Na CD jste zařadil i doposud nevydanou a nenahranou skladbu *Pauperia-Mazur*, která je možná ještě starší než *Polka „Pomněnka“* z roku 1854, kdy bylo Dvořákoví třináct let. Byl skutečně jejím autorem?

U *Pauperia-Mazur* se dochoval rukopis, v němž je uvedeno, že jde o první skladbu Antonína Dvořáka, jenže je to přípis z úplně jiné doby a jiným písmem, takže autorství je zde poněkud sporné. Přesto jsem se rozhodl skladbu na svou nahrávku zařadit, protože je půvabná a vhodně dokumentuje Dvořákovy úplné začátky, inspirované venkovskou hudbou té doby.

Teď bych se chtěla zastavit u skladeb, které jste dokončil: *Silhouette VII*, *Legenda B dur* a *Presto e moll*. Kolik jste toho u nich musel dopsat?

Silhouety Dvořák mockrát předělával. Známe jich dvanáct, ale původně jich bylo patnáct. *Silhoueta VII Fis dur* jsou dvě hustě popsané stránky bez konce. Buď Dvořák dál vůbec nepokračoval, nebo se třeba ještě někde chybějící takty objeví. Stačilo ale jen dopsat závěrečný akord a skladba může žít. K *Legendě* jsem se pokusil pietně dopsat několik taktů závěru a v *Presto e moll* měl Dvořák evidentně na mysli návrat *al capo*, ale protože mu asi příliš připomínala houslový *Mazurek*, skladbu nedopsal. Naštěstí nezničil.

Jakým klavíristou byl Dvořák?

Víme, že Dvořák uměl hrát na klavír, nikdy ale nebyl sólovým klavíristou, nebyl k tomu školen, ani na to necítil. Nevíme také, co během studií na klavír hrál. Každý tehdy musel na něco hrát, aby zvládl praxi, Dvořák tedy uměl improvizovat, doprovodit zpěváky na kůru a sbory, obecně klavírně spolupracovat. Nezapomeňme, že původně se vůbec neměl stát profesionálním hudebníkem. Snad s výjimkou jednoho benefičního koncertu nikdy sólově nevystupoval, možná někde občas zaimprovizoval nebo něco přehrával vydavatelům, přehrával také skladby svým žákům na konzervatoři. Vrcholem jeho vystupování na koncertech je turné před odjezdem do Ameriky.

foto © Jindra Nečasová Nardelli

Jak jeho klavírní dílo vidíte v dobovém kontextu?

Byli čeští skladatelé, kteří hodně vyrůstali z Liszta a málokdo překročil jeho stín – to se podařilo snad jen Smetanovi. Něco podobného se týká Chopina, s výjimkou Karla Bendla, který je velmi svěbytný, také Dvořák je někde originálnější, jinde moc ne. Největší propojení na světového autora vidím ve vztahu k Robertu Schumannovi. Jeho skladby jsou efektní, ale není v nich primární ohromení technikou, nejsou tam často pasáže, ale využívá zvuku klavíru do barev až orchestrálních, a v tom velmi rezonoval s českou hudbou. Dvořák se k němu sice proklamativně nehlásil, to spíše k Schubertovi, ale obecně ovlivnění Schumannem bylo v české hudbě silné a z toho vyrůstá i Dvořák. Jenže neměl svou Kláru Schumannovou, která by mu všechno zahrála. Je pravda, že měl oddaného klavíristu Karla Slavkovského, který mimo jiné premiéroval jeho *Klavírní koncert* a jemuž dedikoval *Furianty* op. 42, neměl ale nikoho, kdo by mu dal v psaní pro klavír zpětnou vazbu. Dvořák třeba někdy vidí svůj zápis jako orchestrální partituru, v levé ruce, která je doprovodem, je pak hodně zvuku a vyřešíte, jak to

udělat, aby melodie nezanikla, jak na ni upozornit. Je na nás, interpretech, abychom krásu Dvořákovy klavírní hudby odkryli.

V čem podle vás tkví její podstata?

V nápaditých melodiích a nápadité barevnosti, která skoro až předběhla dobu. Když si poslechnete třeba *Silhouetu VII Fis dur*, je to opus mladého Dvořáka, nikdo to ale nepozná, protože zasahuje skoro až do impresionismu. Nebo část *Na starém hradě* z *Poetických nálad*, to jsou barvy, jimiž uměl geniálně vykouzlit atmosféru.

Které Dvořákovy skladby vám přirostly k srdci?

Já bych Dvořákovu klavírní tvorbu rozdělil na tři základní období. Nejprve mladý Dvořák a jeho *Silhouety*. Pak je to zralý Dvořák a opus summum této doby – cyklus *Poetické nálady*. Dvořák se tu snažil o virtuositu, jsou tedy dost náročné. Obsahují velmi těžká a brilantní místa, která není snadné zahrát tak, aby dobře vyzněla. Zařadit je na koncert a hrát zpaměti vyžaduje skutečně Dvořákovými slovy velkou odvalu. Poslední dvě části, *U Mohyly* a *Na Svaté hoře*,

to je hodně plodná inspirace Lisztem, *Jarní* nebo zejména *Serenáda* je zase tvůrčí inspirace Mendelssohnovými *Pisněmi beze slov*.

A konečně americká tvorba, tedy nejprve *Suita A dur*, kterou považuji za nedoceněnou. Musí se ale interpretačně dobře promyslet, aby levá ruka „neutloukla“ pravou. Osobně nemám moc rád její orchestrální verzi, protože má jiná tempa směrem dolů, a moc neberu názor, že jde o stylizace starých tanců. Její třetí část, o níž se tvrdí, že je to polonéza, vnímám spíše i formálně jako předstudii ke slavné

Humoresce, poslední část nevnímám jako gavotu, ale spíše jako odzemek. Závěr mi přijde jako předzvěst cellového koncertu – nekoněně zpívající lyrika před koncem a teprve dohra na posledním řádku je opět rychlá. Další dílo amerického období je cyklus *Humoresek*, který se měl původně jmenovat *Nové skotské tance*. Vyznačuje se tím, že má téměř ve všech částech předepsán stejný metronom, s výjimkou č. 6, kde není uveden vůbec. Každá má svůj charakter, proto bych se toho metronomu přísně nedržel, protože kdybychom

je takto řetězili, nebylo by to podle mě hezké a osobitost jednotlivých kousků bychom nevstihli. Tohle období bych určitě vypíchnul, miluju prolnutí Ameriky s celkovým Dvořákovým dozráváním.

A co skica k původní verzi slavné *Humoresky Ges dur*?

O té jsem se dověděl úplně náhodou v časopise *Hudební věda*. Její úplný pratvar se dochoval v památkovém zápise pro hoboj sólo (!) už několik let před odjezdem do Ameriky – tehdy byl ještě v F dur a známému znění se moc nepodobal. Ovšem když Dvořák začal *Humoresky* psát, vyšel z tohoto fragmentu a stvořil, již v Ges dur, šestnáctitaktový ucelený úryvek, u kterého si už každý řekne „to mi něco připomíná...“ Posléze Dvořák tyto takty – našťáště jen tužkou! – přeškrtnal, otočil list, a dál už je to *Humoreska*, jak ji známe.

V čem je vám Dvořák osobně blízký, nejen coby skladatel, ale i jako člověk?

Řekl bych, že byl lidsky a charakterově velmi opravdový. Samozřejmě, načertl jsem o něm ledacos, nevím, zda bychom si ve všem rozuměli – důležité je hlavně snažit se srozmět s tím, co stvořil.

O skladbách a kompozičním přístupu jsme mluvili, vy ale máte také dobrý přehled

o provozování Dvořákových klavírních děl, jakož i české klavírní tvorby, již se dlouhodobě věnujete.

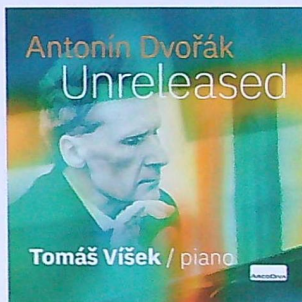
Velice si vážím každého, kdo Dvořáka hraje. Překvapilo mě, kolik cizinců něco z jeho klavírního díla natočilo, a to nejen *Humoresku*. Nahrávek je tedy objektivně dost, navíc cizinci někdy objeví něco, co nám, Čechům, unikne, a to může být velice inspirativní.

Co se koncertního provozu týče, myslím, že se to dramaticky mění k lepšímu. Když jsem byl mladší, žili ještě klavíristé, muzikologové a další muzikanti, kteří některé ze skladatelů osobně znali, třeba Suka nebo Martinů. Něco nám díky tomu zprostředkovali a také se za ně brali celou vahou své osobnosti. Já osobně jsem hrál jako dítě českou hudbu minimálně, snad proto jsem tedy po ní pak víc hladověl, hrozně jsem ji chtěl hrát. A teď se snažím na každý recitál něco z české hudby zařadit, protože je to hudba specificky citová, bohatá v harmoniích, náladách. Krásné o tom píše Ilja Hurník, že Češi tihli spíše ke komořině, ale vysoko hodnotí klavírní hudbu intimní – Nováková, Sukovy, Fibichovy, Janáčkovy cykly a mnoho dalšího. Tím je podle něj česká klavírní tvorba

charakteristická. Pokud to lze přenést na pódium, publikum bude žasnout, což se děje nejen u nás, ale i v zahraničí. Jsem rád, že právě klavírní frontmani jako Ivo Kahánek se české hudbě hodně věnují. V soutěžích se čeští skladatelé tolik neobjevují, ale já jsem soutěžil ještě nedávno a do programu si je dávám. Třeba Schulhoff, Ježek nebo Páleníček jsou účinnou tečkou.

Jaké jsou vaše další plány?

Nechci ještě prozrazovat, ale v rámci svého životního jubilea bych rád natočil repertoár, který jsem ještě nikdy na desky nenatačil. Moc rád bych koncertoval s Dvořákem, ale také se Sukem a dalšími českými i světovými autory, kteří ty české inspirovali, se Schumannem a Lisztem, který byl jeho antipod, a dalšími. Letos mají také nedožitě jubileum moji dva kantoři, kteří na mě měli velký vliv. Pavel Svoboda, který učil jinak než podle Kurzovy metody, byl pro mě v dětství zásadní kantor. Myslím, že nebýt jeho, asi bych teď nehrál, protože on byl ten „first touch“, kdy mě vtáhnul do hudby třeba tím, že mi hrál v hodinách různé vrcholné skladby. A potom to byl Zdeněk Kožina, díky kterému jsem

odmaturoval a byl přijat na AMU. S mou dlouholetou předchozí učitelkou Valentinou Kameníkovou jsme se nakonec ukázali jako příliš různé živly, tak jsem půl roku před maturitou přešel k němu. Letos by mu bylo 90 let. Svoboda by měl 80 let. Koncerty na jejich počest bych hrozně rád s kamarády udělal, abychom na ně nezapomínali, nakonec koncert „Kožinův“ už má termín – 28. února v Dusíkově divadle v Čáslavi, kde léta žil a lidé si ho tu považují. Pokračuji také se svými plány rzye českých nebo tematických večerů, kde je zastoupení českých a zahraničních autorů 50 na 50. Nápadů mám dost, teď jenom, aby na to slyšeli pořadatelé. Manažera ani agenturu nemám. x